

# Yönetişim Teorileri ile Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

*The Relationship between Governance Theories and Sustainable Development Goals*

**Elnur ALİYEYEV**

Doç. Dr., Azerbaycan Cumhurbaşkanlığına Bağlı  
Devlet İdarecilik Akademisi, ealiyev7@gmail.com  
<https://orcid.org/0000-0003-4440-9118>

Makale Başvuru Tarihi: 05.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 27.03.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

## ÖZET

### Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilir  
Kalkınma,

Geçiş Teorisi,

Meta Yönetişim,

Çok Merkezlilik,

Ağ Yönetişi,

Sürdürülebilir kalkınma için gerek kamu yönetiminde gerekse de toplumsal düzlemde gerçekleştirilmesi gereken değişim ve dönüşümün yönetimi açısından son dönemde ortaya konulan yönetim teorileri oldukça önemlidir. Çalışmada sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilgili olabilecek değişimi yönetmeye ilişkin bazı temel teoriler hakkında genel bilgiler verilmesi hedeflenmektedir. Bu teoriler seçilirken, temel karakterlerine, sürdürülebilirlik yönetimini açıkladıkları noktalara, ilgili teorilerin sürdürülebilir kalkınma amaçları için yönetimde faydalı olma potansiyeline ve karşılıklı uyumluluğuna dikkat edilmiştir. Çalışmada; karmaşık sürdürülebilirlik konularını yönetmek için mevcut teoriler ile bunların birbirleri ile kesiştikleri noktalar dikkate alınarak sürdürülebilirlik yönetimi ile ilgili geçiş teorisi, meta yönetişim, çok merkezlilik, ağ yönetişi ve deneysel yönetim teorileri "bütünleştirici sürdürülebilirlik yönetişi" bağlamında ele alınmıştır. Son olarak, farklı teoriler arasındaki ilişkiler, birbirleriyle olan bağlantıları ile aralarındaki ortak ve farklı noktalarına dikkat çekilmiştir. Çalışmada sürdürülebilirlik yönetişi üzerine literatürde yer alan ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının başarılmasıyla ilgili çeşitli unsurların, teorilerin ve kavramların değeri, özgünlüğü ve zenginliğine işaret edilmek hedeflenmiştir.

## ABSTRACT

### Keywords:

Sustainable  
Development,

Transition Theory,

Meta-Governance,

Multicentricity,

Network Governance,

In order to achieve the goals of sustainable development, it is necessary to consider the function of management and the theories of management that have been put forward in the recent years in terms of the change and transformation management, which should be carried out both in public management and at the social level for sustainable development. The article aims to provide an overview of some basic theories of change management that may be related to the Sustainable Development Goals. In the study; in order to steer complex sustainability issues, considering the existing theories and their intersections, the theories related to sustainability governance, namely transition theory, meta governance, polycentricity, network governance and experimental management, are discussed in the context of "integrative sustainability governance". Finally, the relations between different theories, their connections, and the common and different points between theories have been highlighted. The study attempts to demonstrate the value, originality and richness of various elements, theories and concepts related to the achievement of Sustainable Development Goals in the literature on sustainability management.

**Önerilen Alıntı (Suggested Citation):** ALİYEYEV, Elnur (2023), "Yönetişim Teorileri ile Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, S.6(1), ss.70-80, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1247967>

## 1. GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınmanın hem tek tek ülkeler için hem de tüm dünya için öneminin artmasına paralel olarak son yıllarda sürdürülebilir kalkınmanın yönetimi alanındaki çalışmaların sayısı artmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın açıklanmasına ve uygulanmasına yönelik farklı teoriler ortaya atılmıştır. Siyaset bilimciler tarafından yapılan ilk araştırmalarda, mevcut bürokratik kurumlarda sürdürülebilirlik yönetiminin formüle edilmesi ve uygulanması için koşullar incelenmiştir. Daha sonra, daha disiplinli yaklaşımlar giderek uluslararası bağlantılara, devletin ötesindeki toplumsal sektörlere odaklanmıştır (Davidson ve Frickel, 2004). Bu nedenle konu ele alınırken belirli bir teorinin değerlendirilmesi ile sınırlamak yerine bir teoriler zincirinin değerlendirilmesinin daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma sürecinin yönetimle ilgili birden çok teorinin değerlendirilmesi tercih edilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının ortaya çıkmasındaki ana etkenlerden birisi sürdürülebilirliktir. Son 30 yılda bu alandaki araştırmalar, toplumsal gelişmeleri analiz etmenin ve yönlendirmenin, yalnızca bir kavramsal bakış açısıyla, belli bir zaman çerçevesinde veya daha fazla kuşağa yayılması halinde yeterli olmadığını göstermektedir (Termeer ve Dewulf, 2012). İkinci olarak, teorik çeşitlilik, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA) uygularken ortaya çıkan çeşitli zorluklara ilişkin daha gerçekçi ve bütünsel içgörüler ortaya çıkarabilmektedir. Üçüncü olarak ise çeşitli teoriler arasındaki kavramsal farklılıkları netleştirmek, toplumsal ilişkiler ve geçişlerin daha eksiksiz bir resmini oluşturmaya yardımcı olmakla birlikte müdahale etmek için olası stratejilerin bir haritasını sağlamakta ve SKA'lara dâhil olan yöneticilere ve paydaşlara yol gösterici araçlar sunmaktadır (De Caluwé ve Vermaak, 2004).

Çalışmada SKA'larla ilgili olabilecek değişimi yönetmeye ilişkin bazı temel teoriler hakkında genel bir bilgi vermek amaçlanmaktadır. Bu teoriler seçilirken, temel karakterlerine ve sürdürülebilirlik yönetimine ilişkin açıkladıkları noktalara, bu teorilerin SKA'lara ulaşmak için yönetimde faydalı olma potansiyeline ve bu teorilerin karşılıklı uyumluluğuna dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, mevcut teoriler ve bunların birbirleri ile kesiştikleri noktalar, SKA'lara ve diğer sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için temel değişimi destekleyen sürdürülebilirlik sorunlarını ele alarak çözüm üretmeyi amaçlayan kolektif girişim anlamında "*bütünleştirici sürdürülebilirlik yönetimi*" kavramına katkı sağlayacağı için ayrıca önemlidir (Monkelbaan, 2019:16). Bu bölümde öncelikle karmaşık sürdürülebilirlik konularını yönetmek için neden çok sayıda teoriye ihtiyaç duyulduğunun nedenleri ele alınmış ve sürdürülebilir kalkınma amaçları için yönetim ile ilgili "*geçiş teorisi*", "*meta yönetim*", "*çok merkezlilik*", "*ağ yönetimi*" ve "*deneySEL yönetim*" olmak üzere beş teori hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak, farklı teoriler arasındaki ilişkiler birbirleriyle bağlantıları ile teoriler arasındaki ortak ve farklı noktalara dikkat çekilmiştir.

## 2. YÖNETİŞİM VE GEÇİŞ (TRANSITION) YÖNETİŞİMİ

Yönetim kavramına "*işteşlik (karşılıklılık)*" ekinin ilave edilmesiyle ortaya çıkan ve yönetme eyleminin bir kişi ya da grup tarafından tek taraflı olarak gerçekleştirilmesi yerine, mevcut olan tüm aktörlerin yönetme işine katılmaları ve bu eylemin bir parçası olmalarını (Okçu, 2012:11) ifade eden yönetim; katılımcı, demokratik, tutarlı, şeffaf, hesap verilebilir, sorumlu, etik, hukuka bağlı, hantal olmayan hızlı ve esnek bir yönetim biçimini tanımlar (Doğan, 2017:37; Tunç vd, 2019:258). Daha genel bir tanımlamayla yönetim (Mecek ve Kocakula, 2019:196);

*“Yerel, bölgesel ya da ulusal düzeydeki sosyal, siyasal ve ekonomik konularda mevcut olan yönetsel ve politik karar alma yetkisinin salt kamu sektörünün (özellikle devlet idaresi merkezli) tekeline bırakılmadan; bu politikaların ortaya konulması, uygulanması, denetlenmesi ve sürekliliğinin sağlanması sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen merkezi idare (devlet), yerel idareler (il özel idareleri, belediyeler, köyler), kamu kurumları, özel sektör kişileri, sivil toplum kuruluşları (STK) ve hizmet alan diğer kişilerin; politik bir denge içerisinde tüm paydaşlarca karşılıklı olarak, birlikte ve birbirleri ile etkileşim içerisinde kullanıldığı; katılımcı, çoğulcu ve çok merkezli yönetim modelidir”*

Yönetişim, çıktılardan çok süreçlerle bağlantılı bir modeldir (Kapucu, 2010:20). Çok disiplinli ve yönlü olması dolayısıyla tüm disiplinlerde uygulama karşılığı bulmaktadır. Özellikle post-modern kamu yönetimi anlayışı son dönemdeki en önemli yönetim araçlarından birisi haline gelmiştir. Bu nedenle de özellikle sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmak ve toplumsal değişimin gerçekleştirilmesi için yönetime yüklenen misyon büyük bir gelişim ve dönüşüm geçirmektedir. Söz konusu dönüşüm sürecinde en önemli rol, etik liderliğin geçiş

yönetiminde üstlendiği rol olacaktır. Buna göre etik liderlik; “*etik iklimi aktörler açısından tesis ederek aktörlere gelişim, değişim, yaratıcılık ve öğrenme fırsatını psikolojik güvenlik temelinde sağlayan liderlik anlayışdır*” (Kocakula, 2021:171). Etik liderliğin eğitici, geliştirici, değiştirici ve dönüştürücü yönlerinin yanı sıra koordine edici ve katılım sağlayıcı rolleri de çok önemlidir. Bu durum da yönetim olgu ve sürecini daha önemli bir konuma taşımaktadır.

Yönetişim birçok farklı alt kuram ve süreçlere ayrılabilir. Çalışmanın kapsamı açısından bütünsel olarak tüm bu tür ve boyutlara giril(e)bilmesi mümkün değildir. Çalışma kapsamında sadece konuyla ilgili kısımlarına ve yalnızca kuramsal boyutuna kısaca değinilecektir. Bazı odak unsurlara çalışma kapsamında kısaca yer verilecektir. Örneğin bu kapsamda “*sürdürülebilir kalkınma*” açısından “*sürdürülebilirlik yönetişimi*” ve “*geçiş yönetişimi*” konularına kısaca değinilecektir.

Sürdürülebilirlik yönetişimi, sürdürülebilirlik kalkınma amaçlarına ulaşma yolunda uygulanacak yönetim pratiklerini ifade eden bir kavramdır. Bu terim, Meadowcroft (2007:299) tarafından “*sürdürülebilir kalkınmanın elde edilmesine yönelik sosyopolitik yönetim süreçleri*” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu terim, “*sürdürülebilirlik için yönetişim*” veya “*sürdürülebilir kalkınma için yönetişim*” kavramları yerine de kullanılmaktadır. Bu kavram, istenen sürdürülebilir kalkınma açısından, istenmeyen bir sosyal gelecek yerine arzu edilen toplumsal sonuçları elde etmek için amaç bazlı sosyo-politik süreçleri tanımlamak için de kullanılmaktadır (Monkelbaan, 2019:16).

Çalışmanın bu kısmında geçiş yönetişimi, geçiş aşamaları ile bu süreci yönlendiren ve etkileyen güçlere değinilecektir. “*Değişim*” ve “*Geçiş*” terimleri bazı durumlarda birbirinin yerine kullanılabilir. Ancak bu iki kavram arasında yönetim bilimi açısından önemli farklılıklar vardır. Değişim danışmanı William Bridges, değişimi “*dışsal*” olarak tanımlamaktadır. Bridges’e göre, geçiş ise “*içsel*”dir. Geçişin içsel olması, her insanın bu değişim hakkında nasıl hissettiği ve içinden geçerken psikolojik olarak nasıl olduğu ile ilişkilidir. Bu açıdan geçiş yönetişimi, her başarılı değişim lideri için temel bir beceri şeklinde de tanımlanabilir (Bridges ve Mitchell, 2000).

## 2.1. Geçiş Teorisi

Yapısal değişimi anlamak için, en yaygın olarak, bir toplumsal sistemin yapısal olarak dönüştürüldüğü uzun vadeli, doğrusal olmayan sosyal değişim süreçleri olarak tanımlanan “*geçişler*”e odaklanan disiplinler arası bir çalışma alanı ortaya çıkmıştır. Disiplinlerarası çalışmalar, konu sınırlarını aşan ve bilgilerini yeni anlayışlar, bilgiler, teoriler ve yöntemler ile sonuçlanan ve ortak araştırma sorularını çözen yollarla bütünleştiren aynı veya farklı araştırma paradigmalarına, yaklaşımlarına ve yöntemlerine sahip iki veya daha fazla akademik disiplini içerir. Disiplinlerarası araştırma, farklı niteliksel ve niceliksel yöntemleri ve farklı analitik ve yorumlayıcı yaklaşımları içerebilir.

Frantzskaki (2011) üç tür geçiş tanımlar. Bunlar; “*kurumsal geçişler*”, “*sosyal-ekolojik geçişler*” ve “*sosyo-teknolojik geçişler*”dir. Geçişler, birkaç düzeyde gerçekleşebilir: haneler ve bireylerin sürdürülebilirliğe geçişi olduğu gibi daha kapsamlı bir “*Büyük Geçiş*”ten bahsedilebilir. Söz konusu büyük bir geçiş küresel yörüngeyi sosyal olarak eşitlikçi, kültürel olarak zenginleştirilmiş, küresel yörüngeyi yeniden yönlendiren yeni bir kalkınma paradigmasının ve ekolojik olarak dayanıklı gezegen uygarlığının geliştiği şeklinde de düşünülebilir (Tellus Enstitüsü, 2015).

Bir sistemde yapılan yenilik belirli alt sistemler içindeki dönüşümleri ifade ederken, herhangi bir geçiş bireysel sistemleri aşar ve farklı ölçek seviyelerinde ve uzun bir süre boyunca çeşitli sistem yeniliklerini içerir (Loorbach ve Rotmans, 2010). Bu, mevcut yapı, kurum, kültür ve uygulama sistemlerinin yıkıldığı ve yenileriyle değiştirildiği anlamına gelir. Böyle bir dönüşüm süreci “*uzun vadeli*”, “*çok boyutlu*” ve “*temel*” olmakla birlikte (Markard vd., 2012), paradoksal olarak da artan adımlarda radikal değişimi içerir (Loorbach ve Rotmans, 2010) ve yerleşik sosyo-teknik sistemleri daha sürdürülebilir tüketim ve üretim biçimlerine kaydırır.

Geçiş çalışmaları alanı, sosyo-teknik geçişlerin ve “*sistem yeniliklerinin*” tarihini, dinamiklerini ve yönetimini incelemek için çeşitli disiplinlerden teoriler ve yöntemler uygular. “*Geçiş teorisi*” dönüşüm, kendi kendini örgütlenme ve gereklilik gibi kavramları kapsar ve entelektüel olarak üç bilim dalına dayanır: karmaşık sistemler teorisi, yönetim literatürü ve yenilik çalışmaları. Başlangıçta odak, sosyo-teknik sistemlerdeki (*örneğin hareketlilik, enerji, tarım*) geçişler üzerindeyken, son gelişmeler odağı daha genel olarak toplumsal sistemlere (*örneğin şehirler, bölgeler, sektörler*) doğru genişletmiştir. Geçiş çalışmaları, disiplinler arası ve disiplinler ötesi, belirsizliğin kabulü, uyarlanabilir yönetim ve zaman ve mekânda farklı düzeyler arasında yukarı ve aşağı ölçeklendirmeye dikkat edilmesinin yanı sıra belirli vaka ve konularda bir araya gelmeyi gerektirir. Sosyal

sistemlerde geçiş dinamiklerinin anlaşılması, insan ve insan dışı yönler (yalnızca sosyal, kültürel, kurumsal ve politik değil, aynı zamanda ekonomik, ekolojik ve teknolojik yönler) arasındaki etkileşime dair bütüncül bir bakış açısı gerektirir.

## 2.2. Geçiş Yönetişimi

Geçiş yönetişimi, sürdürülebilir bir doğrultuda devam eden insani ilerleme fırsatlarını en üst düzeye çıkarmak için yönetim uygulamalarının ve toplumsal kurumların kasıtlı olarak ayarlanmasını içerir (Meadowcroft vd., 2005). Geçiş yönetişimi, sürdürülebilirlik yönetimini, kanıtlanmış sürdürülebilirliğe doğru ilerlemek için daha proaktif ve hedefli bir çabaya dönüştürür.

Geçiş yönetişimi, geçiş dinamikleri içgörülerine dayalı olarak "*toplumsal sistemlerdeki kalıcı sorunları çözmeyi*" amaçlayan bir geçiş yönetişimi biçimidir. "*Değişimleri zorlamak yerine süregiden dinamiklere katılarak*" "*mevcut bir sistemde mevcut olan dönüşüm fırsatlarını kullanmaya çalışan*" (Rotmans ve Loorbach, 2010) "*sürdürülebilir kalkınma için yeni bir yönetim modu*"dur (Loorbach, 2007; Rotmans vd., 2001). Geçiş yönetişimi, aktörlerin geçiş süreçlerini yinelemeli, yansıtıcı ve keşfedici bir yönetim biçimiyle nasıl etkileye(bile)ceğini anlamakla ilgilidir (Frantzeskaki, 2011).

"*Geçiş yönetişimi döngüsü*", döngüsel dört aşamalı bir geçiş yönetişimi sürecinde geçiş "*alanlarını*" çeşitli sistemik geçiş araçlarıyla birleştiren özel bir operasyonel yönetim tasarımıdır. Geçiş yönetişimi döngüsü, tasavvur etmeyi, öğrenmeyi ve denemeyi amaçlayan (Loorbach, 2007:115) ve uzun vadeli sürdürülebilir çözümlere odaklanan (Loorbach ve Rotmans, 2010) katılımcı bir paydaş süreci düzenlemeye hizmet eder. Geçiş yönetişimi, geleneksel komuta ve kontrol yönetişiminin kalıcı sorunları çözemediğini düşünmektedir. Bunun yerine, ortak bir araştırma ve öğrenme süreci düzenleyerek hem bireysel aktörlerin hem de toplumsal sistemin seçimlerini ayarlamak ve etkilemek açısından bu sorunların "*yönetilebileceğini*" savunur.

## 3. META YÖNETİŞİM

Yönetişim, hükümetten farklıdır. Çünkü yönetim terimi, geleneksel hiyerarşik devlet faaliyetinin ötesine geçen yeni düzenleme biçimlerini temsil edebilir ve aktörler arasındaki yeni süreçleri, dinamikleri ve etkileşim biçimlerini (*örneğin, öz-düzenleme, yeni çok düzeyli politika biçimleri ve özel sektör- kamu iş birliği*) içerebilir.

Meuleman (2008:11), meta yönetişimi; "*toplumsal sorunları çözmeyi veya toplumsal fırsatlar yaratmayı amaçlayan hükümetler, diğer kamu kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum arasındaki etkileşimlerin toplamı*", olarak tanımlamaktadır. Meta yönetim hiyerarşik, piyasa ve ağ yönetişiminin ana modlarından öğelerle birlikte kurumlar, araçlar ve süreçlerin bir karışımı için durumsal tercihler setlerini tasarlamayı ve yönetmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Yönetişim modlarının her biri kendi başına mevcuttur, ancak meta yönetim bunların nasıl ilişki kurduğunu, etkileşime girdiğini ve koordine edilebileceğini anlamaya yardımcı olabilir.

### 3.1. Meta Yönetişimin Doğası

Geleneksel komuta-kontrol yaklaşımını içeren "*Hiyerarşik Yönetim Yaklaşımı*", 2030 gündemi ile ortaya konulan ve toplumun farklı kesimlerinin ortak amaçlar niteliğindeki SKA'lara ulaşmak için çoğulcu, ortaklığa bağlı ve "*şağıdan yukarıya*" eylem ihtiyacıyla uyumlu değildir. Bu nedenle, SKA'lar için yönetimdeki en büyük sorulardan birisi, küresel anlaşma ve hedef belirlemenin yerel uygulama ile nasıl uyumlu hale getirileceği hususu ile aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya yaklaşımların nasıl birleştirileceği konusudur. Sürdürülebilirlik yönetişimi, yasal bağlayıcılıktan gönüllülüğe, hiyerarşiden ağ ve piyasa yönetim yöntemlerine, merkezi uygulamalardan ademi-merkezi uygulamalara kadar geniş bir yelpazede dinamik yaklaşımlar karışımını gerektirmektedir. Bu zaman, yer ve farklı aktörlerin rollerinde çeşitliliğe izin verir (Meuleman ve Tromp, 2010). Meta yönetim hiyerarşik, ağ ve piyasa yönetim tarzlarının dinamik bir karışımını temsil eder ve SKA'ların ele almayı amaçladığı sayısız "*kötü*" sorunu ele almak için uygun görünmektedir.

Hiyerarşik ve piyasa yönetim mekanizmalarının kötü sorunlara uygulandığında genellikle başarısız olduğu değerlendirilmektedir (Meuleman, 2008:348). Hiyerarşiler, açıkça tanımlanmış problemlerin olduğu ve net bir komut satırıyla çözülebileceği varsayımına dayanır. Uygun teşvikler ve araçlar mevcut olduğunda, piyasaların "*görünmez eli*"nin sorunları çözmesi beklenir. Pratikte, görünmez el çoğu zaman bir illüzyona dönüşür. Çünkü çoğu "*piyasa*" çevre yönetimi ile ilgilidir. Örneğin karbon piyasaları yukarıdan aşağıya oluşturulur ve

düzenlenir. Hiyerarşiler ve piyasalar kötü problemler üzerindeki kontrolünü kaybedebilirken, ağ tabanlı yönetim, sürdürülebilir yönetişimin genellikle kaotik ve öngörülemez gerçekliğini daha kolay kabul eder (Meuleman, 2012:42).

Meta-yönetişim ve diğer yönetim teorilerinin "*kötü sorunlar*" için uygunluğu hakkındaki şüphelerden söz etmek gerekir. Meta yönetim, hükümetlerin katılımcı yaklaşımlar kullanarak politika oluşturma süreçlerini daha kapsayıcı hale getirerek sürdürülebilirlik sorunlarına yanıt verdiği varsayımına dayanmaktadır. Bununla birlikte, Mathijs (2008), iklim değişikliği gibi "*kötü*" sorunların katılımcı yollarla ele alınamayacağını, çünkü çeşitli aktörler arasındaki çatışmadan kaçınma ve uzlaşma çözümlerinin genellikle artan değişime yol açtığını savunmaktadır.

### 3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları İçin Meta Yönetişimin Yararları

İdeal olarak meta yönetim, farklı yönetim biçimleri (nin bir kombinasyonu) aracılığıyla demokratik karar alma ve katılımı, yönlendirmeyi veya kolektif eylemin koordinasyonunu geliştirir. Meta yönetim, farklı ölçeklerde ve farklı politika yetkileri karışımlarıyla yeni yönetim organları oluşturulduğundan, giderek daha fazla parçalanmış yönetim biçimleri arasındaki tutarlılığı iyileştirebilir (Houghton ve Allmendinger, 2008:16).

Diğer yönetim modellerinin aksine, meta yönetim, duruma özgü bir şekilde koordinasyon için daha iyi bir potansiyele sahiptir. Çünkü durumsal bir bakış açısı almakla birlikte yerel endişeleri dikkate alabilir ve bir dizi farklı temel faktöre (kurumsal, çevresel, sosyal vb.) dayalı olarak neyin "*en iyi*" olduğunu belirleyebilir (Meuleman, 2008). Sürdürülebilir kalkınmanın karmaşıklığını ele almak için onu değerli kılan şey, meta yönetişimin koordinasyon potansiyelidir.

Çoğulculuk ve uyarlanabilir olmak için farklı seçenekleri açık tutmak, meta yönetim düzenlemeleri tasarlarken politika yapıcılar için temel endişelerdir. Böyle bir yaklaşım hiyerarşik, piyasa ve ağ yönetim tarzlarının birbirini tamamlayabileceği yolları hafife alır. Meta yönetim bu konuda daha fazla netlik sağlayabilir.

Son olarak, farklı yönetim tarzlarının sürdürülebilirlik geçişleri üzerindeki etkilerini ve aralarındaki ödüneşimleri anlamak önemlidir. Trutnevyte (2015) piyasa, hiyerarşik ve ağ bağlantılı/sivil toplum tarafından yönetilen yönetim anlatılarına dayalı olarak karbondan arındırma yollarını analiz etmektedir. Hükümet tarafından yönlendirme, düşük karbonlu ve güvenli bir enerji sistemine ulaşma olasılığını artıracak ve aynı zamanda uzun vadede (*ancak daha yüksek yatırım seviyelerinde*) toplam sistem maliyetlerini azaltacaktır. Toplum tarafından yönlendirilen bir enerji geçişi, daha yüksek yatırım ve toplam sistem maliyetlerini içerecek, ancak toplumun daha geniş katılımını sağlayacaktır.

## 4. AĞ YÖNETİMİ

Ağ yönetişimi, meta yönetimdeki yönetim modlarından biri ve geçiş teorisi ve çok merkezlilikte ifade edilen yeni bir yönetim modudur. SKA'ların uygulanmasıyla ilgili karmaşık, birbirine bağlı ve uyarlanabilir zorluklar bağlamında ağ yönetişiminden elde edilen bilgiler, daha az resmileştirilmiş yönetim biçimlerine ve çok düzeyli analizlere katkıda bulunabilir (Ekstrom ve Young, 2009).

Ağ yönetişiminin yükselişinin önümüzdeki birkaç on yılda devam etmesi, hızlanması ve coğrafi olarak yayılması beklenilmektedir (Avrupa Birliği, 2012). Ağ toplumu, uluslararası, ulusötesi ve yerel-ötesi ilişkilerin kalıcı bir küreselleşme sürecinde bir arada var olacağı küresel bir gerçeklik haline gelecektir. Bu nedenle, SKA'lara ulaşılmasına katkıda bulunmak için ağların en iyi nasıl tasarlanabileceğini veya değiştirilebileceğini değerlendirmenin tam zamanıdır.

Aşağıdaki ağ özellikleri, analitik bir çerçevenin oluşturulmasıyla ilgili olan yönetim, politika ve karmaşıklık teorisindeki farklı tanımlardan ve anlayışlardan türetilebilir (Castells, 2004:36);

- Ağ yapısı nispeten istikrarlı ve karşılıklı bağımlı ilişkilerden oluşur.
- Birbirine bağımlı ancak özerk olan çeşitli aktörler söz konusudur.
- Aktörler ortak amaçları ve çerçeveleri paylaşırlar ve yönetme amacını paylaşırlar.
- Değişen ortamlara esnek ve yaratıcı uyum sağlanabilir.
- Aktörlerin çeşitliliği nedeniyle ağ politikası süreçleri karmaşıktır.

- Hem ağ içinde (enerji, bilgi, finans ve fikir akışları) hem de ağ ve çevresi arasında bir değişim gerçekleşmektedir.

Ağ teorisi, birden fazla, kısmen örtüşen veya bağlantısız karar verme alanlarına ve hükümet aktörlerinin üstlenebileceği farklı rollere dikkat eder (Klijn ve Koppenjan, 2000). Ağ teorisi, kamu yönetimi, kamu politikası ve siyaset bilimleri alanında geliştirildiğinden, güç kullanımı ve politikacıların ağlardaki konumu gibi siyasi yönlelere özel önem vermektedir. Etkili ağ yönetimi, tüm bu paydaşlar tarafından ve bunlar arasında etkileşimli öğrenmeyi gerektirir. Çünkü her biri bütüne ilişkin sınırlı bir görüşe sahiptir ve sonuçları etkilemek için de sınırlı kapasiteye sahiptir (Smith ve Stirling, 2007).

SKA'lara ulaşmak için yönetişime dahil olan dinamikler genellikle küresel çapta olarak değerlendirilir. Ancak gerçekte geleneksel olarak ulusal ve alt-ulusal olarak anlaşılan ölçeklerde gerçekleşir (*örneğin, şehirlerin küresel olarak işbirliği yapmasını sağlayan ağlar*) (Sassen, 2002; Bulkeley vd., 2014). Yalnızca coğrafi bir ölçeğe (*örneğin, yerel-ulusal-bölgesel-küresel*) dayalı analiz, toplumları dinamik ve süreç temelli olarak anlamaya karşı görünmektedir (Swyngedouw, 2004:26). Bunun yerine, ölçeksel düzenlemeler aynı zamanda sosyal güç ilişkilerini organize eden ve düzenleyen sosyo-mekânsal süreçlerin sonucudur (Smith, 2012; Swyngedouw, 1996). Örneğin çevresel hareketler, yerel sorunları daha yüksek ölçeklerde politik stratejilere seferber edebilir. Aynı zamanda, biyofiziksel süreçlerin, idari yapıların ve prosedürlerin veya bireysel tercihlerin ölçeksel boyutları ve arasındaki uyumsuz uzamsal ilişkilerden dolayı çevresel ölçek sorunları ortaya çıkmaktadır (Moss ve Newig, 2010; Görg ve Rauschmayer, 2009).

Sürdürülebilir yönetişimin önündeki önemli bir engel, kurumların kurulduğu ölçekler ve düzeyler ile yönetişimin itici güçlerinin ve engellerin tanımlandığı düzeyler arasında meydana gelebilecek ölçeksel uyumsuzluktur. Örneğin, küresel kurumlar, ulusal düzeyde yoğun endüstrilerin emisyonlarını kısıtlama yetkisinden yoksundur. İkinci olarak, sürdürülebilirlik yönetişimi için kapasite ve meşruiyete sahip seviyelerdeki paydaşlar harekete geçmekten kaçınırlar. Sürdürülebilirlik yönetişiminin yeniden ölçeklendirilmesinin ve genel olarak çok merkezliğin faydaları şunlardır;

- Çevre politikası ve yönetiminde daha fazla çeşitlilik ve yenilik,
- Farklı sorunlar, yerellikler ve sektörler arasında artan uygulama, fikir ve strateji alışverişi,
- Ele alınan sorunların ölçekleri ile bunları ele almak için geliştirilen çözümler (ör. yerel öğrenme ve uyum) arasında daha iyi uyum (Andonova ve Mitchell, 2010),
- Yerel derslerin sergilenmesi ve ulus-ötesi ağlar aracılığıyla yayılması daha olasıdır. Genel olarak, çok merkezli yaklaşımlar deney, seçim ve öğrenme için daha fazla fırsat sağlar (Ostrom, 2009).
- Merkezi olmayan yetki alanları vatandaşlar arasındaki heterojen tercihleri daha iyi yansıtır (Hooghe ve Marks, 2001).
- Daha "*çok merkezli*" yapılar ve aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya yaklaşımlar arasındaki denge (dikey entegrasyon), bir kaynak yönetim rejiminin daha yüksek uyarlanabilir kapasitesine ve sürdürülebilirliğine yol açmıştır (Pahl-Wostl, 2009). Ağ yönetişiminin görünmezliği, geçiciliği ve süreç temelli doğası, ağların problem çözme kapasitesine (etkinliğine) katkıda bulunabilir. Ancak bu özellikler yönetişimin meşruiyetini ve temsil edilebilirliğini etkileyebilir (Hajer ve Versteeg, 2008).

## 5. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI İÇİN DENEYSEL YÖNETİŞİM

Deneyselci yönetişim, "*alternatif yaklaşımların karşılaştırılmasından bunları farklı bağlamlarda iletirmek için öğrenmeye dayalı, tekrarlayan bir geçici hedef belirleme ve revizyon süreci*" olarak tanımlanmıştır (Sabel ve Zeitlin, 2012:169). Kendi varsayımları ve uygulamaları hakkında sistematik olarak şüphe uyandırması anlamında pragmatik veya deneysel olarak kabul edilebilecek, yaklaşan bir koordinasyon ve yönetim biçimidir. Belirsizliği kabul eder ve tüm çözümleri eksik ve düzeltilebilir olarak ele alır. Genel hedefleri iletirmek için yerel çabaların kararlı karşılaştırılmasından öğrenerek, amaçların ve araçların sürekli karşılıklı olarak yeniden ayarlanmasını üretir.

Küresel ya da ulusötesi deneysel yönetim (GXG) "*dünya siyasetinde uyarlanabilir, açık uçlu, katılımcı ve bilgi açısından zengin bir işbirliği biçimidir*" (de Burca vd., 2013). Küresel deneysel yönetimde, yerel ve ulusötesi olan, ulusötesi olarak kabul edilen genel normların yerelleştirilerek detaylandırılması yoluyla etkileşime girer ve yerel bilgi ışığında periyodik revizyona tabidir. Küresel deneysel yönetim, yeni hesap verebilirlik ve

değerlendirme biçimlerine yol açan, uygulamayı yerel bağlamlara uyarlamak için alt düzey veya yerel olarak konumlanmış birimlere özerklik verir. Deneysel yönetim, görünüşte akışkan olan “*ağ yönetimi*” uygulamalarına bir yapı kazandırır. Küresel deneysel yönetişimin bazı özellikleri SKA'larda bulunabilir.

Deneysel yönetim mimarileri, SKA'lar için bir dizi önemli erdeme sahip olabilir (Monkelbaan, 2015);

- Herkese uyan tek tip çözümler dayatmak yerine, genel hedefleri çeşitli yerel bağlamlara uyarlamada çeşitliliği barındırırlar.
- Pragmatizme uygun olarak (örneğin Dewey), paydaşların katılımı, ilgili bilgilerin paylaşılması ve rekabet eden argümanların tartışılması yoluyla sosyal öğrenme süreçlerine katkıda bulunur. Paydaşlar, Sabel ve Zeitlin'in (2012) deneysel yönetişimi “*çeşitlilikten öğrenme için bir makine*” olarak tanımladığı noktaya kadar, uygulama ve yerel deneylerden koordineli öğrenme için bir mekanizma sağlar.
- Hem hedeflerin kendileri hem de bunlara ulaşmak için kullanılan araçlar, açıkça geçici olarak algılanır ve deneyimler ışığında revizyona tabi tutulur. Böylece uygulamanın bir aşamasında tespit edilen sorunlar bir sonraki aşamada düzeltilebilir.
- Sivil toplum ve diğer paydaşların katılımı şeffaflığı sağlar. Düzenli meslektaş incelemesi ile birleştiğinde, bu aynı zamanda deneyci rejimlerin güçlü çıkarların egemenliğinde olması tehlikesine karşı en azından bir miktar koruma sağlayabilir.

Deneysel karar verme yapılarının çoğulcu ve müzakereci yönleri, birden fazla birimin birbirlerinin performansını kontrol etmesi, izlemesi ve öğrenmesi ile yaygın olarak kabul edilen eski “*ana-aracı*” modeli ve -*hızlı hareket eden bir dünyada başarısız olmaya mahkûm*- “*komut ve kontrol*” düzenlemesinin yerini almaktadır. Tepkisel, uyarlanabilir ve kendi kendini revize etme kapasiteleri ve kasıtlı olarak düzeltilebilir tasarımları nedeniyle, deneysel yönetim mimarilerinin değişken ve çalkantılı ortamlarla daha iyi başa çıkması beklenebilir. Bu tür ortamlarda stratejik belirsizlik, sorunlara etkili çözümlerin ancak onları takip ederek belirlenebileceği anlamına gelirken, çok kutuplu güç dağılımları tüm aktörlerin başkalarının görüşlerini dikkate alması gerektiği anlamına gelir (Sabel ve Zeitlin, 2012). Genel olarak, birimler arasında bilgi havuzu, sosyal öğrenme sürecini kolaylaştırır. Öyle ki yönetim, deneyimler tarafından bir problem çözme biçimi olarak yeniden kavramsallaştırılır. Güç paylaşımı ve yerel birimlere yetki devri alternatifler ve yerel yenilikler üretebileceğinden, SKA'ların nasıl uygulanacağına dair ayrıntılı bilginin eksik olduğu durumlarda deneysel yönetim çekici olabilir.

Kapsamlı bir uluslararası rejimin oluşturulmasının hegemonik güç veya kilit aktörler arasında anlaşma gerektirdiği standart uluslararası ilişkiler teorisinin aksine, deneysel yönetim aslında stratejik belirsizliğe ve dağılmış güç ilişkilerine (*örneğin güç paylaşımı yoluyla*) bağlıdır. Bu durumda, aktörler kesin hedeflerini veya onlara en iyi nasıl ulaşacaklarını önceden bilemezler, ancak her ikisini de problem çözme sürecinde keşfetmeleri gerekir (Monkelbaan, 2015).

Deneyselliğin merkezinde, demokratik istikrarsızlaştırma fikri vardır. Demokratik istikrarsızlaştırma, birçok aktörün değişime direndiğinin ve yerleşik otorite biçimlerinin istikrarsızlaştırılmasının şeffaflığın ve hem ceza temerrütlerinin hem de müzakere süreçlerinin sonucu olması gerektiğinin kabulü anlamına gelir. Varsayım, bir kriz durumundaki stratejik belirsizlik göz önüne alındığında, tarafların, kimsenin gerçekten kontrol etmediği dış güçlere (*örneğin bir davadaki yargıçlara*) boyun eğmek yerine ortak keşif yapmayı tercih edecekleridir (Sabel ve Zeitlin, 2012). Deneyci yönetimdeki emsal inceleme süreci, rekabet halindeki otorite kaynakları arasında bir rekabet oluşturduğundan, kendi içinde istikrarsızlaştırıcı etkilere sahip olabilir. Deneyci yönetişimin yararı, bu rekabetin, politika seçkinlerinden oluşan birleşik bir külliyyatın yönettiği ve statükoyu savunduğu tehdidini ortadan kaldırmasıdır. Deneysel yönetim bu nedenle en iyi şekilde bilim adamlarının ve teknokratik uzmanların düzenleyici işlevlerde bir rol oynamasına izin veren bir yöntem olarak görülür. Ancak yalnızca diğer aktörler tarafından sıkı akran incelemesi ve gözetim süreçleriyle bu mümkün olabilir.

## 6. YÖNETİŞİM TEORİLERİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Postmodern yönetim anlayışında yaşanan gelişmeler, yeni yönetim araçları ve yaklaşımlarını da gündeme getirmiştir. Yerelleşme, katılım, yönetim, yeni kamu yönetimi (YKY) vd. unsurlar bu dönemde etkin bir uygulama alanına sahip olmuşlardır (Yılmaz ve Mecek, 2021:244). Bu unsurlar ile birlikte şeffaflık, hesap sorabilirlik, denetim, etkililik, etkinlik, verimlilik, sürdürülebilirlik vb. argümanların önemi daha da çok artmıştır. Bu bağlamda gerek merkezi idareler ve gerekse yerel yönetimlerin asli hedeflerinden birisi olan

“*kalkınma*” yeni bir boyut kazanarak “*sürdürülebilir kalkınma*” formunu almıştır. Çok daha ideal olan bu yeni form, yönetim teorileri ile zenginlik kazanmıştır.

Sürdürülebilirlik yönetimi üzerine literatürde yer alan çalışmalarda SKA'ların başarılmasıyla ilgili çeşitli unsurların, teorilerin ve kavramların değerini, özgünlüğünü ve zenginliği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilk bakışta teoriler bazı temel özellikleri paylaşır. En belirginini, geçiş yönetimi, meta yönetim, ağ yönetimi, çok merkezlilik ve deneysel yönetim, sürdürülebilirlik yönetimine özel olarak uygulanabilir olmasıdır. Ayrıca, bu çalışmadaki temel epistemolojik yaklaşım olan eleştirel gerçekçiliğe yönelebilecekleri ortak noktaları vardır.

Sunulan sürdürülebilirlik yönetim kuramlarının her biri, bir dizi "*alt*" teoriyi kucaklama hırsına dayanmaktadır. Bunların hepsi nispeten yeni ve dinamik araştırma alanlarıdır ve hepsi birden fazla aktör, çeşitli belirsizlikler ve kalıcı sürdürülemezlik sorunları tarafından karakterize edilen karmaşık sistemik değişim süreçlerine yenilikçi bakış açıları sağlar. Geçiş yönetiminin açıkça disiplinler arası emelleri vardır ve diğer teoriler de disiplinler arası anlayışlara açık görünmektedir. Disiplinlerötesi araştırma yoluyla ve sınır organizasyonlarında, örneğin toplumun çeşitli sektörlerinden araştırmacılar ve paydaşlar buluşabilir ve bilgi alışverişinde bulunabilirler. Bu da bir üst yönetim perspektifinden analiz için fırsatlar yaratır. Meta yönetim, sektörlerin her birinin bilgi ve eylemi bireysel zaman ölçeklerine, kategorilere, önceliklere vb. göre düzenlediğini hesaba katmalıdır.

Küresel perspektif açısından, özellikle geçiş çalışmalarında büyük literatür boşlukları bulunmaktadır. Ancak diğer teoriler gibi, geçiş yönetiminin de SKA'larla ilgili küresel değişim ışığında uygun hale getirmek için küresel gelişmelere ve katılıma açık olmaması için hiçbir neden yoktur. Yeni yönetim biçimlerinin, özellikle çeşitli yerel ve bölgesel eylemlerin toplamından kaynaklanan sürdürülebilirlik sorunları için, SKA'lar için giderek artan çok ölçekli, çok düzeyli ve çok aktörlü gerçeklikleri yansıtması gerekir.

## 7. SONUÇ

Çalışma boyunca sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik değişimin ve “*geçiş*”in nasıl yönetileceğini ve buna ilişkin yönetim mekanizmalarını ele alınan teoriler, hükümet aktörlerinin merkeziliği, değişimin yönetilebilirliği, sürdürülebilirlik geçişlerine ne derece odaklandıkları ve disiplinler kökenleri gibi bazı açılardan birbirinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte, farklı teorilerden elde edilen içgörülerin, önemli entelektüel boşlukları doldurmak için çapraz verimli olabileceği ve birlikte SKA'lar için bütünleştirici bir yönetim kavramsallaştırmasını güçlendirebileceği tartışılabilir. Ayrıca, geçiş yönetimi, kültürel hassasiyetler, geçişlerin potansiyel bir itici gücü olarak bireysel ajansın rolü ve ağ, hiyerarşik ve piyasa temelli yönetim sistemleri arasındaki farklar (*meta-yönetimin yaptığı gibi*) hakkında uygun bir görüşten yoksundur.

Geçiş çalışmaları bir noktaya kadar çok düzeyli yönetim kavramını kabul ederken, meta yönetim ve deneysel yönetim, çok düzeyli yönetimin daha açık hale getirilmesiyle netlik kazanabilir ve çok merkezlilik bunun için yararlı bilgiler sunabilir. Deneysel yönetim, geçiş yönetiminde Nişler fikriyle uyumlu olan aşağıdan yukarıya eyleme odaklanmakta, ancak genellikle baskın rejim aktörlerinin ve yönetim bağlamının önemini gözden kaçırmaktadır.

Çok merkezlilik ve deneysel yönetim, ağ yönetiminin gerçekliğini içermekte, ancak yine de ağ yönetiminin hiyerarşik ve piyasa yönetim tarzları (meta yönetim) ile nasıl etkileşime girdiği konusunda belirsizlik taşımaktadır. Bir yönetim modu olarak geçiş yönetimi ile deneysel yönetim arasındaki fark, geçiş yönetiminin radikal yenilikleri siyasi tartışmalardan ve yerleşik rejimlerden koruma, yönetimi depolitize etme ve karmaşıklığını etkili bir şekilde azaltma eğiliminde olmasıdır. Deneyselcilik, geçiş yönetiminin teknokratik toplum görüşünü düzeltmek için kullanılabilir. Burada, deneyselliğin demokratik istikrarsızlaştırma fikri, karar vermeyi yeni katılımcılara açık tutarak meşru otorite ilişkileri kurmak ve problem çözme fırsatları yaratmak için kullanılabilir.

Beş teori, değişimin doğası hakkında farklı varsayımlarda bulunmaktadır. Anlayışlar, ağlar, yapılar, teknolojiler, politikalar, sorun alanları veya tüm toplumsal alanlardaki değişikliklere çeşitli şekillerde odaklanırlar. Bu teorilerin öngördüğü değişiklik, belirli SKA'larla ilgilenmeye veya bir bütün olarak SKA çerçevesini gerçekleştirmeye yönelik daha geniş bir amaca yönelik olabilir.



Geçiş yönetişimi, tüm toplumsal alanlarda yapısal değişiklikler yoluyla sürdürülebilirliğe odaklanan daha iddialı ve normatif teorilerden biridir. Meta yönetişim, ağ yönetişimi ve çok merkezlilik, sosyal ve politika değişiklikleriyle ilgili daha statik bir görüşe bağlıdır. Bu teoriler, doğrusal olmayan değişiklikler hakkındaki sistemik fikirlere dayanan uzun vadeli değişikliklere (bir veya daha fazla nesil) odaklanan geçiş yönetişiminin dinamizminden yararlanabilir.

## KAYNAKÇA

- ANDONOVA, Liliana B. ve MITCHELL, Ronald B. (2010), “*The Rescaling of Global Environmental Politics*”, **Annual Review of Environment and Resources**, s.35, ss.255-282.
- BRIDGES, William ve MITCHELL, Susan (2000), “*Leading Transition: A New Model for Change*”, **Leader to leader**, S.16(3), ss.30-36.
- BULKELEY, Harriat, ANDONOVA, Liliana B., BETSILL, Michele M., COMPAGNON, Daniel, HALE, Thomas, HOFFMANN, Matthew J., NEWELL, Peter, PETERSON, Matthew, ROGER, Charles ve VAN DEVEER, Stacy D. (2014), **Transnational Climate Change Governance**, Cambridge University Press, Cambridge.
- CASTELLS, Manuel (2004), “*Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint*”, **The Network Society: A Cross-Cultural Perspective** (Ed. Manuel Castells), Edward Elgar Publishing, Cheltenham (UK), ss.3-48.
- COHEN, Joshua ve SABEL, Charles F. (2005) “*Global Democracy*”, **NY University Journal of International Law Politics**, S.37, ss.763–797.
- DAVIDSON, Debra J. ve FRICKEL, Scott (2004), “*Understanding Environmental Governance: A Critical Review*”, **Organization & Environment**, S.17(4), ss.471–492.
- DE CALUWÉ, Leon ve VERMAAK, Hans (2004), “*Change Paradigms: An Overview*”, **Organizational Development Journal**, S.22, 9-18.
- DOĞAN, Kadir Caner (2017), “*Postmodern Kamu Yönetiminin Kuramsal Temelleri Çerçevesinde Yönetişim Yaklaşımı: Literatür Taraması*”, **Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.10(1), Ss.27-45.
- EKSTROM, Julia A. ve YOUNG, Oran R. (2009), “*Evaluating Functional Fit between a Set of Institutions and an Ecosystem*”, **Ecological Sociology**, S.14(2), ss.6(1-18).
- EU - EUROPEAN UNION (2012), **Global Trends 2030: Citizens in an Interconnected and Polycentric World**, Institute for Security Studies of the European Union Publisher, Paris (FR).
- FRANTZESKAKI, Niki (2011), “*Dynamics of Societal Transitions: Driving Forces and Feedback Loops*”, **Dissertation Thesis**, Delft University of Technology, Delf (Holland).
- GÖRG, Christoph ve RAUSCHMAYER, Felix (2009), “*Multi-Level Governance and the Politics of Scale: The Challenge of the Millennium Ecosystem Assessment*”, **Environmental Governance: Power and Knowledge in a Local-Global World** (Ed. Ronnie D. Lipschutz, Gabriela Kutting), Routledge Publisher, London (UK), ss.81–99.
- GRIN, John, ROTMANS, Jan ve SCHOT, Johan (2010), **Transitions to Sustainable Development: New Directions in the Study of Long Term Transformative Change**, Routledge Publisher, London (UK).
- HAJER, Maarten A. ve VERSTEEG, Wytke (2008), “*The Limits to Deliberative Governance*”, **Annual Meeting of the American Political Science Association Conference**, 28-31 August 2008 – Bosten, ss.28-31.
- HALE, Thomas ve HELD, David (2011), **Handbook of Transnational Governance: Institutions and Innovations**, Polity Press, Cambridge (UK).
- HAUGHTON, Graham ve ALLMENDINGER, Phil (2008), “*The Soft Spaces of Local Economic Development*”, **Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit**, S.23, ss.138-148.

- HOOGE, Liesbet ve MARKS, Gary (2001), “*Types of Multi-Level Governance*”, **European Integration Online Papers** (EIoP), S.5(11), ss.1-30, <https://doi.org/10.2139/ssrn.302786>.
- KAPUCU, Naim (2010), **Governance Reforms: Comparative Perspectives**, USAK Publications, Ankara.
- KOCAKULA, Özge (2021), “*Örgütsel Etik Bağlamında Psikolojik Güvenlik Kavramı ve Etik Liderlik*”, **Yönetim ve Etik** (Ed. Perihan Gözüm), Gazi Kitabevi, Ankara, ss.141-172.
- LOORBACH, Derk (2007), **Transition Management: New Mode of Governance for Sustainable Development**, International Books Publisher, Dublin.
- MARKARD, Jochen, RAVEN, Rob ve TRUFFER, Bernhard (2012), “*Sustainability Transitions: An Emerging Field of Research and its Prospects*”, **Research Policy**, S.41, ss.955-967.
- MATHIJS, Erik (2008), **Towards Integral Transition Management: The Case of the Sustainable Materials Usage Transition in Belgium**, Society of Organizational Learning Publisher, Masqat.
- MEADOWCROFT, James, FARRELL, Katharine N. ve SPANGENBERG, Joachim (2005), “*Developing a Framework for Sustainability Governance in the European Union*”, **International Journal of Sustainable Development**, S.8(1-2), ss.3-11.
- MEADOWCROFT, James (2007) “*Who is in Charge Here? Governance for Sustainable Development in a Complex World*”, **Journal of Environmental Policy & Planning**, S.9, ss.299-314.
- MECEK, Mehmet ve KOCAKULA, Özge (2019), “*E-Devlet ve E-Yönetişimde İdari, Siyasi ve Etik Sorunlar*”, **E-Yönetişim: Kavramsal/Kuramsal Çerçeve, Ülke İncelemeleri ve Türkiye’ye Yansımaları** (Ed. Bekir Parlak, Kadir Caner Doğan), Beta Yayınları, İstanbul, ss.195-230.
- MEULEMAN, Louis (2008), **Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets: The Feasibility of Designing and Managing Governance Style Combinations**, Springer Publisher, New York (US).
- MEULEMAN, Louis (2012), **Transgovernance: Advancing Sustainability Governance**, Springer Publisher, New York (US).
- MEULEMAN, Louis ve TROMP, Henk (2010), “*The Governance of Useable and Welcome Knowledge: Two Perspectives*”, **Knowledge Democracy: Consequences for Science, Politics and Media** (Ed. Roeland In’t Veld), Springer Publisher, New York (US), ss.201-226.
- MONKELBAAN, Joachim (2019), **Governance for the Sustainable Development Goals: Exploring an Integrative Framework of Theories, Tools, and Competencies**, Springer Publisher, Singapore.
- MONKELBAAN, Joachim (2015), **Experimentalist Sustainability Governance: Jazzing up Environmental Blues?**, (Public Participation and Climate Governance Working Paper Series), CISDL – GEM – University of Lapland Joint Publisher, Rovaniemi (Finland).
- MOSS, Timothy ve NEWIG, Jens (2010), “*Multilevel Water Governance and Problems of Scale: Setting the Stage for a Broader Debate*”, **Environmental Management**, S.46, ss.1-6.
- OKCU, Murat (2012), “*Değişen Dünyayı Anlamak İçin Önemli Bir Kavram: Yönetişim*”, **Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi** (Ed. GENÇ, Fatma Neval), Ekin Yayınları, Bursa, ss.9-29.
- OSTROM, Elinor (2009), **Understanding Institutional Diversity**, Princeton University Press, Princeton (UK).
- PAHL-WOSTL, Claudia (2009), “*A Conceptual Framework for Analysing Adaptive Capacity and Multi-Level Learning Processes in Resource Governance Regimes*”, **Global Environmental Change**, S.19(3), ss.354-365.
- ROTMANS, Jan, KEMP, René ve VAN ASSELT, Marjolein (2001), “*More Evolution than Revolution: Transition Management in Public Policy*”, **Foresight**, S.3(1), ss.15-31.
- ROTMANS, Jan ve LOORBACH, Derk (2010), “*Towards a better Understanding of Transitions and Their Governance: A Systemic and Reflexive Approach*”, **Transitions to Sustainable Development: New Directions in the Study of Long Term Transformative Change** (Ed. John Grin, Jan Rotmans, Johan Schot), Routledge Press, London (UK), ss.105-221.
- SABEL, Charles F. ve ZEITLIN, Jonathan (2012), “*Experimentalist Governance*”, **The Oxford Handbook of Governance** (Ed. David Levi-Faur), Oxford University Press, Oxford, ss.169–185.

- SASSEN, Saskia (2002), **Global Networks, Linked Cities**, Routledge Publisher, London (UK).
- SMITH, Adrian ve STIRLING, Andy (2007), “*Moving Outside or Inside? Objectification and Reflexivity in the Governance of Socio-Technical Systems*”, **Journal of Environmental Policy & Planning**, S.9(3-4), ss.351-373.
- SMITH, Neil (2012), “*Homeless/Global: Scaling Places*”, **Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change** (Ed. John Bird, Barry Curtis, Tim Putnam, Lisa Tickner) Routledge Press, London, ss.87-119.
- SWYNGEDOUW, Erik (1996), “*Reconstructing Citizenship, the Re-Scaling of the State and the New Authoritarianism: Closing the Belgian Mines*”, **Urban Studies**, S.33, ss.1499-1521.
- SWYNGEDOUW, Erik (2004), “*Globalisation or ‘Glocalisation’? Networks, Territories and Rescaling*”, **Cambridge Review of International Affairs**, S.17(1), ss.25-48.
- TELLUS INSTITUTE (2015), “*Great Transition Initiative: Towards a Transformative Vision and Praxis*”, **Great Transition Corporate Web Page**, <http://www.greattransition.org/about/what-is-the-great-transition> (Erişim Tarihi: 25.12.2022).
- TERMEER, Catrien Jam ve DEWULF, Art (2012), “*Towards Theoretical Multiplicity for the Governance of Transitions: The Energy-Producing Greenhouse Case*”, **International Journal of Sustainable Development**, S.5, ss.37-53, <https://doi.org/10.1504/IJSD.2012.044033>.
- TRUTNEVYTE, Evelina, STRACHAN, Neil, DODDS, Paul E., PUDJANTO, Danny ve STRBAC, Goran (2015), “*Synergies and Trade-Offs between Governance and Costs in Electricity System Transition*”, **Energy Policy**, S.85, ss.170-181.
- TUNÇ, Ahmet, BELLİ, Aziz ve AYDIN, Abdullah (2019), “*Yerelde Yönetişim Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Örneği*”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.18(1), ss.256-270.
- YILMAZ, Vedat ve MECEK, Mehmet (2021), “*Kavram ve Kuramsal Açından Türkiye’de Dijital Kamu Yönetimi ve Dönüşümü*”, **Kamu Yönetiminde Değişim Olgusu: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar** (Ed. Berat Akıncı), Nobel Yayınları, Ankara, ss.103-137.

#### **YAZAR BEYANI / AUTHORS’ DECLARATION:**

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject.**